

**Verje meg az Isten, aki a magyart
GYALÁZZA, gyilkolja!**

**Ne legyen nyugovása se az Égben, és ne
fogadja be a föld sem!**

**LEGYEN ÁTOK A PORAIN A MAGYART
GYILKOLÓ HAZAÁRULÓKNAK!**

Sík Ferenc szobrának avatásán

Sík Ferenc mellszobrával gazdagodott színházunk. A Nemzeti Színház volt főrendezője, örökös tagja, Kossuth- és poszthumusz Magyar Örökség-díjas, Kiváló Művész mellszobrát a második emeleten láthatják. Köszönjük mindazoknak, akik lehetővé tették, hogy Mladonyiczky Béla alkotása itt kaphatott helyet. Az avatóra január 16-án, a művész halálának 20. évfordulóján került sor, pályatársai, kollégái, és családja körében.

Vidnyánszky Attila, a Nemzeti főigazgatója köszöntője után Rubold Ödön olvasta fel Ablonczy László megemlékezését, amelyet most honlapunkon is elolvashatnak.

SÍK FERENC SZÍVE

Szobrának avatására a Nemzetiben

Kedves Emlékező Gyülekezet!

KACAGÁSA visszahangzik évtizedek mélyéből, amint a gyulai, Snassznak becézett Park Hotel teraszán vállán szütyőjével megjelent. Jó reggelt kívánt az uraknak és asszonyságoknak, s miközben szódával kért egy feketét, elővette naplóját és feladatait sorrendezte, fénylőn kék szemével fel-feltekintve pajkos derűvel faggatta a kávéházi népet az éjszakáról. Valaki panaszkolt: nem aludt, mert a falon át is hallotta Őzét, amint Ady verseivel váltogatta a világot. Hubay Miklóst majd békíteni kell, mert hajnalban, amikor pótdialógját írta darabjához, a szervező Jóska vezetésével mámorosan érkező bározó-brigád megbénította ihletét. A csevej-tűzijátékban lassan az is közügygé szivárgott, ki kivel virradt. Időközben Feri szólította a portást: hívná a külügyet: segítséget kér, mert Tocilescu, a bukaresti Bulandra rendezője még mindig nem kapta meg útlevelét, s a munkát már kezdeni kellene. [..]

Szétszéledtek a népek, hogy krudélis mesterségüket gyakorolják. Indult a nap, de a művészeti vezető azt is tudni akarta, rendben van-e minden Szanazugban, mert Csurka Laci gulyást főz a कंपनीának; s azt is, előadás után a Rondella készülden fogadja-e a *színtársaságot*. Sík Feri figyelme, szívmelege, közösség-szeretete beragyogta a gyulai nyarakat. Valamikor a hetvenes évek közepén kezdtem érteni őt.

Amikor Illyés Gyula *Dupla vagy semmi* című darabját rendezte Pécsen, a Halál intésére induló Bábjátékos búcsúja azért nem volt oly siratnivaló, mint a költő írta, mert Feri nem két, hanem száz életet élt, s a színház örökkévaló káprázatában az estéli játék előtti és utáni létünket is reményes dimenzióba emelte. „Minden percünk kis, magyar fátum”- mondja Ady, Sík Feri válasza: beteg századokért eleget lakoltunk. Elő a virtussal, legényesen, ha kell, akár keserves kacajjal, de újra kezdeni!

SZÁMOLNI IS BAJOS, Feri hányszor kezdte újra. Csabai legény, aki a cserkész-regős élet, Féja Géza, Rábai Miklós szellemkörében érlelődve az Állami Népi Együttes szólótáncosaként vasfüggönyös időkben járta a világot. A tapsuhatagos esték után kézjegyéért Párizsban, Brüsszelben, Budapesten úgy álltak sorba a nézők, mint ma a popcsillagokért. Aztán lakolt a forradalom fátumáért. Még tűzépes szeneslegény se maradhatott, de a trógerek embersége éltette: elűzött társuknak kifizették a villamosjegy árát, hogy a nincstelenségben naponta velük ebédelhessen. 1957-58-ban élte-szenvedte Ady sorait: „Minden olyan reménytelenség,/Ami ma a szívünkben magyar” – de mégis újra kezdeni! Az *Ecseri lakodalmas* és a *Kállai kettős* virtuóza a Főiskola Öregdiákjaként osztályvezető tanárával, Nádasy Kálmánnal Kodály Zoltán becsülésében találkozott. Így Sík Ferenc a színházteremtés képzetében másként moccant, minthogy nyugati divatokkal tetszelegjen a mélyen tisztelt szakmának. Krisztusi korban szerzett diplomája mégsem lett a magyar játékszín megváltásának kóser-pecséjtje: Egerben majd Pécsen operettévek iskolája következett.

Czímer József dramaturg tekintélye és igénye formálta a magyar dráma műhelyét a Mecsekalján, ebben lett szellem-társa Sík Ferenc. Aki visszhangos Shakespeare-rendezései mellett is vállalta az aranymosást, vagyis Kodály és Bartók hazájában a néptánc emlékezetét is beépítve új és magyar színházi formanyelv kimunkálásának feszült. A *Dupla vagy semmi* sikerének örömeiben Illyés Gyula azt mondta: további darabjaimra elővásárlási jogod van! Rendezte is egymásután keserves játékeit; Hernádi Gyulát a *Falanszterrel* avatta színházi szerzővé; s a Pécsi Balettet is bevonva kultikus játékként ő állította először színre a csaknem fél évszázad múltán előkerült Tamási-drámát, az *Ősvigasztalást*. A tánc, a népi játék, a zene összhangzatában Kodály *Háry Jánosát* mesélte varázslatos képzelettel. [...] Szorult a szíve, amikor roppant, derékba tört az **Ügy**; már próbálta Csurka István *Deficitjét*, amikor Pécs országgyűlési képviselője, Aczél György betiltotta. Hasonló sorsot szenvedett Weöresnek a város jubileumára írt *Kétfejű fenevadja* is, amely azóta a modern magyar dráma klasszikusává emelkedett.

BÉKÉS HÚ FIÁT pécsi rangja már arra is hitelesítette, hogy nyarait feladva, „Nyugat legkeletibb zugában” két évtizeden át Kelet-Közép-Európa fesztiválvárosává emelje Gyulát. Illyés bátorította őt s a város vezetését: ne akarjátok utánozni az „elfuserált” pesti divatot, mert az a provincia. Európaiak akkor vagytok, ha a gyulaváriak sorsába vágó szellemben dolgoztok! És Sík Ferenc példa-műhelyt szervezett. Ahol a történelem kérdései, a honi drámaírók, a határon túli magyar szerzők, művészek mellett, szlovák, román, szerb alkotók és színházak otthonra találtak. Koncertek, tanácskozások, az egyetemes magyar költészet estjei, s annyi más esemény is igazolta: Gyula szellemi sugárközpontként működik. [...] Amikor az ifjú vezető-fogat Pesten azt hirdette: nem tudja mit jelent Nemzeti Színházat művelni, néhányan Kolozsvárra siettünk Harag György színházát nézni, nyaranta pedig Gyulához ragaszkodtunk. Aztán amikor a kettő összekapcsolódott, Székely János *Caligula helytartójának* gyulai előadása Harag György rendezésében nemcsak a Várszínház, hanem a magyar színházi élet kivételes pillanataként maradt meg. Sík Ferenc érdeme az önzetlenség és a kockázat bátorsága is. Ilyenképpen avatta hivatásos rendezővé a szegedi egyetemi színjátszók kiváló rendezőjét, Paál Istvánt, *Romeo és Julia* rendezésének hármasszereposztásával a Nemzetiben 1983-ban egész színésznevezéket indított a fény felé. Az *Advent a Hargitán* színpadra állításért vívott küzdelmét vele élhettem, hogy 1985 őszén micsoda állhatatos harcban és diplomáciában avatta sorsává Sütő András és a szögesdrót mögé kényszerített magyarság ügyét.

Tisztelt emlék-állító gyülekezet! Bocsánatukat kérem gyöngeségemért. Két évtized múltán sincs erőm beszélni közös, három és fél éves, napi tizennégy-tizenhat órás színházépítő küzdelmünkről. A társulat ragaszkodását is érezve mélyes szeretben dolgoztunk azért, hogy képviseljük: sorsunk háza a Nemzeti! Amikor 1991 áprilisában átvettem a Nemzeti vezetését, vélhetően találkozásunk öröme csöndesítette szívének alig egy hónapos lüktető sebét. Márciusban, 60. születésnapját hiába köszöntötte pompás regöléssel Sinkovits Imre („Hej! Hogy is mondjam:/ szívünk Veled dobban!”), mert elődöm a pezsgős koccintáskor szólította fel: adja be nyugdíjaztatási kérelmét!

Önmérséklete változatlan volt: nem ő a fontos, hanem a Nemzeti! Jöjjön dolgozni Funtek Frigyes Párizsból, Pintér Gábor a Vajdaságból, Kincses Elemér Marosvásárhelyről, Mensáros László a Barcsay utcából. A kolozsvári Frunza rendezze a *Cseresnyéskertet*, Andrzej. Wajda a Menyegzőt, Novák Tata Honvédes legényeivel Kelemenkedjen, Iglódi Pista pedig a Várban dolgozzon a fiatalokkal. Feri fáradhatatlanságában Gyulát sem hanyagolta; viaskodott a műemlékvédelemmel, mert a Vár színpadát örök bezárás fenyegette. Aztán újabb szívütés: el-elfúló sírással búcsúzott a gyulai temetőben: társa a gondokban, Havasi Pista szíve végzetesen feladta a harcot 1993 tavaszán. De a Sík-tanyán Ferke, Siki, Gabi bá' Kutyu, öregek és fiatalok, drága színészei változatlanul ültették a jövőt ígérő cserjéket, csemetéket. Egyedül küzdött a Végen, mígnem neki lett vége. Nem itt a helye, hogy elbeszéljem a gyulai önkormányzat illetékeseinek alávalóságait 1994 májusából. Feri nem a tisztét siratta, hanem felismerte a fönti pártpolitika sugalmazását. A terv világos: a nemzeti gondolat megsemmisítése. Kelecsényi kapitány jaj-levele idéződött benne: „Mert elegendek nem vagyunk a Ház megtartására....” - és következett a Nemzeti.

FODOR GÁBOR miniszter 1995. január 12-én, csütörtökön délután ötre hivatott. Némi késéssel érkezett, s nyájasan kezdte. Emlékezett odahagyott múltjára azzal, hogy a Fidesz-sejtek hívására pesti kollégiumokban és a pápai, győri táborokban egyedüli színháziként beszéltem teátrumi helyzetünkről. Aztán szétnyitotta mappáját, s onnan olvasta emberei által szerkesztett pontjait. Fodor Gábor nem járt a Nemzetiben. Sikerszériában voltunk; *Tündöklő Jeromos*, *A tanítónő*, *My Fair Lady*, s a holocaust emlékére a *KZ Oratórium*, de ez nem zavarta teóriás határozottságában.

Közölte: a Nemzeti feladatáról tanácskozást szerveznek. Megdermedt, amikor tudattam: 1993 májusában Catherine Lalumière-nek, az Európa Tanács főtitkárának védnökségével Romániától a Baltikumig tizenkét nemzeti színház vezetőinek részvételével vitattuk meg a tennivalókat. Felajánlottam a mintegy száz oldalas jegyzőkönyvbe rögzített tanulságokat, de Fodor úr nem igényelte.

Feri már nagyon várt a Nemzetiben. Beszámoltam a magas röptű eszmecesteréről. Színházi embernek Shakespeare-től, Örkénytől, Páskánditól tanult rutinja van az alatt szárnyaló politikust és szándékát felismerni. Röpké elemzés után Ferivel egyetértettünk: a madaras miniszter röptetésünket készíti elő. „Majd még visszajövök”- mondta Feri és behúzta az ajtót. Késő estébe nyúlóan hiába vártam.

Másnap délelőtt közös utunk volt határon túli ügyekben. Szokatlanul hallgatott a megbeszélésén, s amikor visszafelé taxiztunk, csak annyit mondott: „Azt nem vehetik el tőlünk, hogy becsületes színházat csináltunk.” Aztán már viaszsárga arccal, hordágyon láttam újra, amint a mentősök a liftbe gurítják, mert visszaérkezésünk után azonnali rosszul lett. Infarktuszgyanú! Szombaton, amikor a Kútvölgyi kórházban ágya szélén ülve beszámoltam az elmúlt órák történéseiről a kétségbeesés ködpárába vontam mosolyos-azúr tekintetét. Aztán január 16-án, hétfőn este már a Városmajori kórházból csapott be a végzetes támadás híre: Feri aortája szétrobbant. Virágénekeink nyelvén, oly hozzá illő poétikussággal szólva: megszakadt a szíve.

Január 27-én a színház előcsarnokában ravataloztuk fel, A társulat tíz és délután három óra között folyamatos váltásban vigyázta koporsóját és megrendülten figyelte

a virággal, koszorúval, főhajtással, sűrű sorokban tüntetés-erejű némaságban áradó gyászolókat. Húsz év múltán reményem: a Nemzeti Színház szobor-panteonjában

Sík Ferenc keserves tekintete a *Dupla vagy semmi* Bábjátékosának örök testámentumos figyelmeztetésével él közöttünk: „Letiportátok magatok közt is, aki jót akart. Nos, mulassatok!”

Köszönöm megtisztelő figyelmüket és türelmüket.

Ablonczy László

(Fotó: Eöri Szabó Zsolt)

